

Universiteit
Leiden
The Netherlands

**Review of Parmentier, J.; Damme, K. van (2023)
Een ontdekking van de wereld in de achttiende
eeuw**

Dreijer, G.P.

Citation

Dreijer, G. P. (2024). Review of Parmentier, J.; Damme, K. van (2023) Een ontdekking van de wereld in de achttiende eeuw. *Tijdschrift Voor Zeegeschiedenis*, 43(1), 135-137. Retrieved from <https://hdl.handle.net/1887/4038313>

Version: Publisher's Version

License: [Licensed under Article 25fa Copyright Act/Law \(Amendment Taverne\)](#)

Downloaded from: <https://hdl.handle.net/1887/4038313>

Note: To cite this publication please use the final published version (if applicable).

ling van zaken dat de Nederlanders door middel van een showproces voor eens en voor altijd de Engelse invloed in de Molukken wilden uitschakelen, meent Clulow dat er sprake was van een overhaaste, paniekerige respons van voc-dienaren die omringd door lokale vijanden zich van alle kanten bedreigd voelden. Dit betoog ondersteunt hij op overtuigende manier met afzonderlijke hoofdstukken gewijd aan de inderdaad nog zeer onzekere lokale positie van de Verenigde Oost-Indische Compagnie (voc) op Ambon, de merkwaardige rol die Japanse huurlingen uit Hirado op dat moment in de Molukken toebedeeld kregen, en de rivaliteit met de Engelsen in het gehele uitgestrekte gebied van de Indonesische archipel. Bovendien beschrijft hij in detail hoe het proces vrijwel buiten gouverneur Van Speult om door een onervaren advocaat-fiscaal werd aangestuurd.

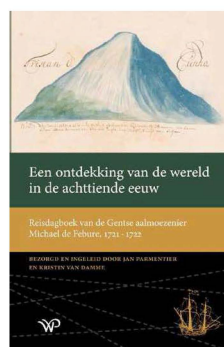
In het tweede gedeelte van zijn studie nader ingaand op de nasleep van de affaire, maakt Clulow aannemelijk hoe na verloop van tijd in Nederland en Engeland een zodanig verstarde beeldvorming tot stand kwam, dat het vrijwel onmogelijk werd om nog tot de kern van de zaak door te dringen en te reconstrueren hoe en waarom alles zo heeft kunnen mislopen. Alles bijeen is *Ambon 1623* een belangrijke bijdrage, niet alleen over de vroege rivaliteit tussen de Engelsen en Nederlanders in de archipel, maar het is tevens een onthutsende studie over de gewelddadige gezagsuitbreiding van de voc in de Molukken. De bij Uitgeverij Van Wijnen verschenen zorgvuldige Nederlandse vertaling door Tristan Mostert, zelf onlangs gepromoveerd op de specerijenoorlogen in de Molukken, heeft als evident voordeel op de Engelse uitgave, dat alle oorspronkelijke Nederlandse bronnen met annotatie in hun oorspronkelijke vorm worden gepresenteerd, hetgeen de toegankelijkheid van Clulows studie in hoge mate bevordert.

LEONARD BLUSSÉ

**Jan Parmentier en Kristin van Damme eds.,
Een ontdekking van de wereld in de achttiende eeuw.
Reisdagboek van de Gentse aalmoezenier Michael de Febure,
1721–1722**

Zupthen: Walburg Pers, 2024, 304 pp., ill.,
ISBN 9789464561258; € 42,80

De meest recent verschenen bijdrage uit de *Werken van de Linschoten-Vereeniging*, het 123e deel, behandelt een in ieder geval voor Nederlandse lezers vaak onbekend onderwerp: de reizen van de private handelsondernemingen vanuit Oostende tussen 1714 en 1723, en de daaropvolgende Oostendse Compagnie (1723–1732). Deze Compagnie, in 1721 door Karel VI met een octrooi opgericht, bestond slechts kort, maar was uitermate succesvol in onder andere

de Chinese theehandel. Het gros van de historiografie over de Oostendse Compagnie en haar private voorgangers handelt over dan wel de diplomatieke en politieke moeilijkheden waarmee de Compagnie te maken kreeg, of wel over de handel in onder andere Chinese thee. Dit werk biedt echter een geheel nieuw perspectief, door het dagboek van de Gentse priester Michael de Febure uit 1721-1722 integraal uit te geven.

Het werk is bezorgd door Jan Parmentier, die gerust de belangrijkste historicus over de geschiedenis van de Oostendse Compagnie mag worden genoemd, en Kristin van Damme, curator bij Historische Huizen Gent. Parmentier ontdekte het handschrift reeds in 1978 bij onderzoek voor zijn scriptie: recentelijk stond het handschrift centraal in de tentoonstelling *Wonderlijke Voyage*, georganiseerd door Historische Huizen Gent door de twee redacteurs van dit boek. Naar aanleiding van de tentoonstelling is vervolgens besloten het handschrift uit te geven onder de vlag van de Linschoten-Vereeniging. Gezien de uniciteit van het handschrift voor de Oostenrijkse Nederlanden en het interessante perspectief van zowel redacteurs als dagboekschrijver, valt dit werk niet anders te karakteriseren als een zeer fraaie toevoeging in de reeks. Van Damme transcribeerde de tekst en verdiepte zich, blijkens het voorwoord, in het leven van De Febure om het handschrift van de broodnodige context te voorzien. Parmentier, als specialist van de Oostendse handel, schreef de historische inleiding. Deze inleiding is niet alleen interessant voor de geïnteresseerde in het handschrift, maar biedt en passant ook nog zo ongeveer het meest complete historische overzicht over de Oostendse Compagnie dat anno 2024 beschikbaar is.

De Febure was een zogenoemde aalmoezenier (priester) op de *Sint-Pieter*, één van de laatste private schepen die uit Oostende vertrokken (voordat de Oostendse Compagnie werd opgericht), onder directeurschap van de gebroeders Maelcamp uit Gent. De reis van de *Sint-Pieter* ging naar het huidige Kerala, Goa en Surat. De eigenlijke aantekeningen van De Febure bevatten, naast voornamelijk een reisverslag met observaties over locatie, geografie en reis van het schip, tevens analyses over de lokale bevolking en (in mindere mate) over wetenschap, wat interessante perspectieven oplevert over de westerse blik op achttiende-eeuws India. De heenreis van de *Sint-Pieter* ving aan in mei 1721 in Oostende, en arriveerde in februari 1722 in Surat. Hoewel het gehele reisverslag interessante observaties bevat, licht ik er hier specifiek de beschrijving van de stad Surat uit (pp. 184-192), die De Febure opschreef bij aankomst in februari 1722. De Febure beschrijft eerst de verschillende Europese loges, de tolpoort en de aanwezigheid van Franse paters in de stad. Daarnaast wijdt De Febure uit over allerlei 'dagelijkse' zaken in Surat, waaronder huwelijken, begrafenissen, kleding, voedsel en religie. Als aalmoezenier is De Febure vooral geïnteresseerd in dat laatste, en de auteur beschrijft bijvoorbeeld over het verschil tussen soennieten en sjiïeten in de stad (p. 191). Ook beschrijft De Febure uitgebreid de religieuze ceremonies in de stad, waarbij de 'heidense' priesters een wasritueel overzien.

Uiteraard zijn De Febures aantekeningen geschreven vanuit een klassieke westerse, racistische blik, iets wat ook opgemerkt wordt door de redacteurs in de introductie. Toch is de blik van De Febure niet noodzakelijkerwijs alleen maar negatief, in ieder geval waar het gaat over Surat: zo prijst De Febure de koophandel en nijverheid in de stad (p. 189) en de religieuze co-existentie (p. 186). Over De Febure werd reeds eerder geschreven door Parmentier zelf, in samenwerking met Wim de Winter. De Winter schreef later ook nog over het handschrift in zijn (uitstekende) doctoraat, dat eind 2024 als boek zal verschijnen. De uitgave van dit belangrijke handschrift past in een trend van hernieuwde aandacht voor de Oostendse Compagnie én andere ‘kleine’ handelscompagnieën in de late zeventiende en vroege achttiende eeuw, die de Nederlandse Verenigde Oost-Indische Compagnie en Britse East India Company beconcurrerden. Interessant aan veel van deze werken (waaronder dat van De Winter) is, dat ze niet alleen naar de (traditionele) diplomatieke, politieke en economische elementen van deze handelscompagnieën kijken, maar ook naar de culturele elementen en de interactie *on the ground*. Het handschrift van De Febure past naadloos in deze trend en biedt nog veel meer mogelijkheid tot onderzoek in deze richting.

Zowel de Linschoten-Vereeniging als Parmentier en Van Damme mogen (moeten!) gecompimenteerd worden met deze fraaie uitgave, die een (in ieder geval in Nederland, en in mindere mate in België) vaak over het hoofd gezien onderwerp op de agenda zet. Bovendien biedt het handschrift voor vele onderzoekers interessante mogelijkheden om verder onderzoek te kunnen doen.

GIJS DREIJER

Olaf van Nimwegen, Willem V. De laatste stadhouder van Nederland (1748–1806)

Amsterdam: Prometheus, 2023, 548 pp., ill.,

ISBN 9789044648218; € 45

In 2017 publiceerde Olaf van Nimwegen zijn boek *De Nederlandse Burgeroorlog (1748–1815)*. Het doel van dit boek was naar zijn zeggen het beeld te corrigeren en daardoor een nieuwe impuls te geven aan het debat over het erfstadhouderschap van Willem v, de patriottenbeweging en de rol die het leger toen speelde in de binnenlandse politieke verhoudingen tussen 1748 en 1815. Nu, zes jaar later, verschijnt zijn biografie over Willem v, de laatste stadhouder van de Republiek der Zeven Verenigde Nederlanden. Het is een soort verdieping van zijn boek *De Nederlands Burgeroorlog* en het is een boek met een missie. Volgens de auteur werd en wordt namelijk Willem v in de historiografie neergezet als de minst

